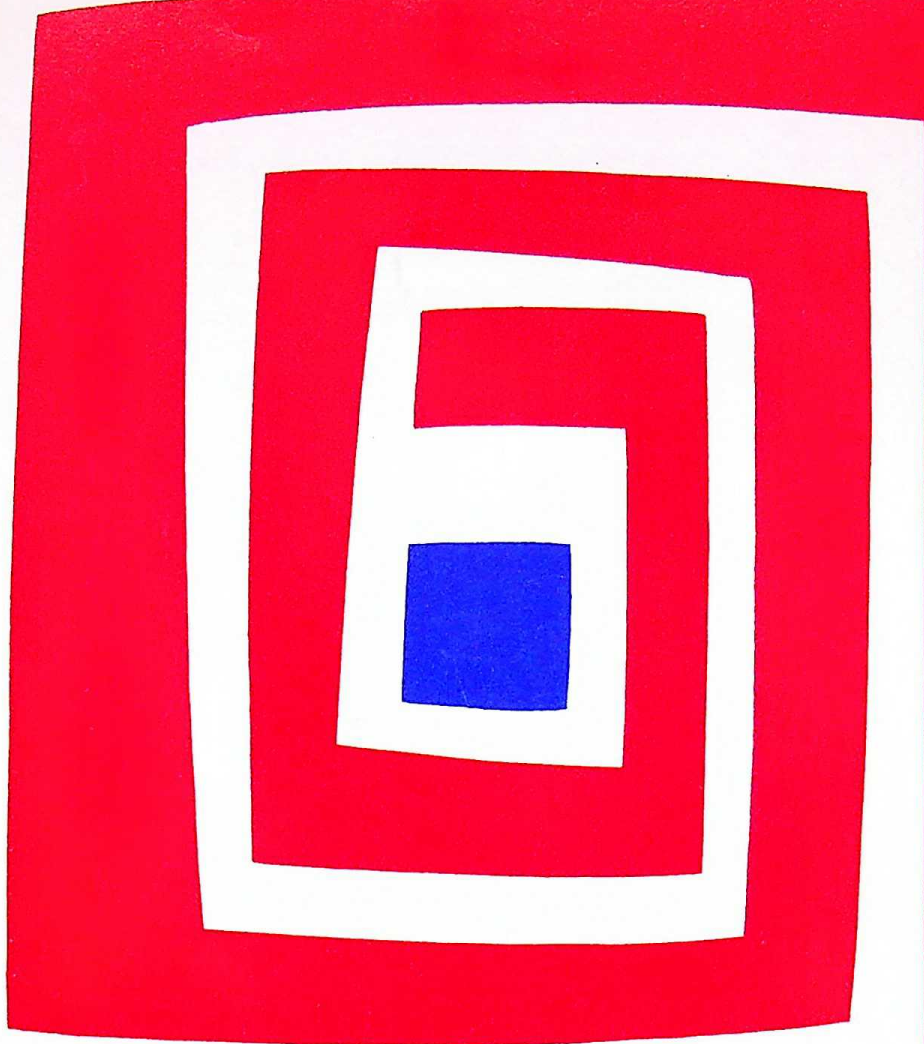

www.MinisterieVanPropaganda.org

VOOR VEILIGHEID IN EUROPA ¹⁹⁷⁶

Over mensenrechten, Westduits ²⁰
machtsstreven en oorlogsgevaar

f 1,—

P. DE GROOT

Deze brochure bevat de tekst van een viertal artikelen van Paul de Groot, die eerder in De Waarheid zijn verschenen.

Uitgave CPN,
Keizersgracht 324, Amsterdam
Tel. 020—239704
Postgiro 511002 t.n.v.
Alg. Penningmeester CPN

April 1976

Blitzkrieg in de EEG

We beleven een stroomversnelling in Europa, althans in het westen. De kapitaal-monopolies zijn door het dolle heen; de niet aflatende, en steeds gecompliceerder verloopende crisis drijft hen tot spoed.

In de Verenigde Staten hebben eenzijdige nationale maatregelen enig resultaat gehad — althans de handel en industrie kennen wat meer activiteit.

Maar dit gaat grotendeels ten koste van de Europese 'partner' en betekent geenszins, dat nu in alle kapitalistische landen een zilveren streep aan de horizon is verschenen.

Economische crises verlopen meestal niet in een rechte lijn; er zijn pauzes mogelijk, er zijn golfbewegingen, onevenredigheid van land tot land.

Veel hangt af van nationale maatregelen die genomen worden, of niet werden genomen, zoals in Nederland, tenzij dan het nationaal verder uitpersen van arbeiders en middenstand, het middel dat erger is dan de kwaal.

Want de massale werkloosheid blijft, stijgt tot recordhoogten in West-Duitsland, Engeland, Frankrijk, België. Zij stijgt ook in Nederland ondanks de miljarden die de club van Den Uyl uit de staatskas in de brandkasten van de grote ondernemers heeft 'gepompt'. 'Waar zijn deze bloemen nu, waar zijn ze gebleven?'

De werkloosheid stijgt ook ondanks de ontberingen die de werkers, de werklozen, de bejaarden, de middenstanders, met het gezag van de 'overheid' zijn opgelegd volgens, en

o n d e r, de zogenaamde nul-lijn. Wat hebben wij, werkers, er aan en wat zullen wij er aan hebben als, zoals whiskey-drinkende profeten voorspellen, 'de markt weer wat aantrekt'?

En als we dan tevens vernemen dat in ondernemerskringen daar zo weinig op gebouwd wordt dat er plannen gemaakt worden om aan de iets 'aantrekkende' order-portefeuille te voldoen door middel van overuren voor de werkenden, en niet door het aanstellen van werklozen?

Werkenden en werklozen blijven dan onder de dreiging van de hongerszweep. De elkaar beconcurrerende kapitaal-monopolies zoeken intussen koortsachtig naar nieuwe wegen, niet zo geheel nieuw trouwens, om hun Lebensraum uit te breiden.

Voor de Westduitse monopolies zijn een ware Blitzkrieg begonnen om de oppermacht in 'Europa'. Hun oude strijdwijze is herleefd, het verrassingselement, de overrompeling, het voldongen feit.

'Eerst slaan en dan praten!'

Enkele voorbeelden.

Voldongen feit nr. 1:

Op 2 februari j.l. heeft te Rome de oprichtingsvergadering plaatsgevonden van de 'Onafhankelijke Europese groep voor de samenwerking op bewapeningsgebied'.

Een honderdtal hoge ambtenaren en deskundigen heeft aan die bijeenkomst deelgenomen. Zij vertegenwoordigden elf regeringen — tien van de 'Eurogroep van de NAVO' — West-Duitsland, België, Denemarken, Groot-Brittannië, Griekenland, Italië, Luxemburg, Noorwegen, Turkije en NEDER-

LAND. Het initiatief ging uit van de 'Eurogroep'. De elfde was Frankrijk, ofschoon buiten de NAVO-organisatie staande.

Frankrijk stelde als voorwaarde dat de nieuwe groep geen banden met de NAVO zou hebben, doch wel 'in de geest' van het Atlantische Verdrag blijft. De bijeenkomst stelde een werkprogramma vast met het doel, aldus het officiële communiqué, 'de nationale plannen tot bewapening en vervanging van materieel te *harmoniseren*, tot akkoorden te komen over *gemeenschappelijke projecten* en projecten *niet uit te voeren* die een dubbel emplooi zijn'. (Le Monde - 4 februari j.l.)

Dit is het begin in de praktijk van de militaire integratie.

Voldongen feit nr. 2:

De staalfabrieken van West-Duitsland, Nederland en de Luxemburgse groep Arbed hebben besloten een gezamenlijke organisatie te stichten waarvan de zetel in Luxemburg gevestigd wordt. Zij hebben op 4 februari te Düsseldorf een communiqué uitgegeven waarin wordt medegedeeld dat deze organisatie 'de belangen van zijn leden naar buiten zal vertegenwoordigen, in het bijzonder tegenover de Commissie van de EEG en de Europese Kolen- en Staalgemeenschap'.

De nieuwe organisatie omvat de firma Hoesch, tweede grootste staalbedrijf in West-Duitsland, plus het Nederlandse Hoogovensbedrijf (reeds verbonden als Estel) en de Arbed die, ofschoon Luxemburgs, de helft van het kapitaal bezit van Roehling Burbach, het grootste staalbedrijf in het Duitse Saargebied en tevens het

ultra-moderne staalbedrijf Sidmar aan de Belgische kust, dat de Arbed totaal controleert.

In een normaal jaar produceert deze nieuwe organisatie 70 miljoen ton staal, driemaal zoveel als Frankrijk en meer dan de helft van de totale staalproductie van (kapitalistisch) Europa. In Frankrijk en Italië vreest men dat dit, zoals het genoemd wordt, germaanse staalbedrijf voortaan geheel Europa zal beheersen, o.a. het Belgische bedrijf Cockerill zal worden doodgedrukt en het de Franse concurrent terug zal dringen. De nieuwe germaanse staalgigant stelt zich bovendien *geheel nieuwe doeleinden!*

Hij gaat zich toeleggen op energieproductie en, niet nader omschreven 'grondstoffenproblemen', op het uitwerken van een 'Europese energiepolitiek', aldus letterlijk het officiële communiqué. (Le Monde 7 februari j.l.).

Ra, ra, wat is dat? Atoomenergie? Staal-nikkel-uranium, wat past er beter bij elkaar?

Het zou best kunnen dat hiermee de fundamenteën zijn gelegd voor een Duitse 'Europese' atoomproductie met alles wat hiermee gedaan kan worden en met Nederlands-kapitalistische medeplichtigheid.

* * *

Zo gaat dat.

De Duitse kapitalisten hebben Marx' economische leer bestudeerd, zij weten dat op de economische onderbouw een politieke bovenbouw hoort.

Terwijl de bazen hun onderbouw planden, togen de dienaren aan het werk voor de bovenbouw.

Op 9 en 10 december 1974 was de minister-raad van de EEG al in Parijs bijeen geweest. Het communiqué luidde:

'De hoofden van de regeringen hebben vastgesteld dat de doelstelling die door het Verdrag (van Rome) bepaald werd, de verkiezing van de Vergadering (Straatsburg) bij algemeen kiesrecht, zo spoedig mogelijk gerealiseerd moet worden. Hierover verwachten zij met belangstelling de voorstellen van de Vergadering die zij behandeld wensen te zien door de Raad (van ministers) in 1976. Hiervan uitgaande zou de verkiezing bij algemeen en direct kiesrecht te beginnen met 1978 moeten plaatsvinden' — (Le Monde - 28 januari 1975).

Dat het verdrag van Rome zulk een verkiezing als 'doelstelling' had 'gefixeerd' was een ministeriële leugen. Doch daarover later. De Straatsburger Vergadering (zij heeft zichzelf tot Europees parlement omgedoopt in strijd met het Verdrag) vloog op als een bosje vlooien, en in record-tijd lag het voorstel voor de procedure van de verkiezingen op tafel, op 14 januari 1975. Althans een voorlopige, die in 1980 nader uit te werken is. Voorlopig dus zouden, volgens dit voorstel, driehonderdvijfenvijftig parlementsleden gekozen moeten worden voor vijf jaar. Op dezelfde dag in alle lid-staten.

De zetels moeten kunnen samengevoegd worden, Europees, bijvoorbeeld alle CDA-ers, of landelijk, alle Duitsers of Nederlanders enz. Ook alle sociaal-democraten. 1)

Vóór dit monster van parlementarisme stemden in Straatsburg honderd en zes leden, twee waren *tegen* (Deense pacifistisch-socialisten) en zeventien onthielden zich — zes

Franse UDR, negen Franse en Italiaanse communisten, een Deense communist en een Deense liberaal. De Britse Labourleden boycotten destijds dit Straatsburgse circus en stemden dus niet mee.

Na 'onderhandelingen' met hen kwam de raad van ministers van de EEG op 1 en 2 december 1975 weer in Rome bijeen (zelfs de bisschoppen van de RK-kerk komen er niet zo vaak). De ministers namen het volgende besluit, volgens hun communiqué: 'De Raad van Europa is overeengekomen dat de verkiezing van de Vergadering (Straatsburg) op een en dezelfde datum plaats zal vinden in de loop van mei-juni 1978'. De staat die op deze 'datum niet tot de directe verkiezing kan overgaan, kan zijn vertegenwoordigers aanwijzen uit de leden van zijn nationale parlement'.

Twee staten gaven te kennen van deze uitzondering gebruik te zullen maken — Groot-Brittannië en Denemarken. (Le Monde - 28 januari 1976, pag. 7).

Nederland, d.w.z. Den Uyl, deed dit niet en doet dus volledig mee met de troep.

En dat was dan voldongen feit nr. 3.

* * *

Intussen besloot de zich noemende internationale Bond van Europese sociaal-democratische partijen voor de verkiezingen van het Europese parlement met een gemeenschappelijk programma uit te komen.

En dus nam de leider van de SPD, Helmut Schmidt, de koe bij de horens en liet door het SPD-congres te Mannheim een 'gründlich' ontwerp gemeenschappelijk

verkiezingsprogram aannemen, zonder discussie, als 'kennisgeving'. 2)

Je bent 'führende' partij van alle Europese sociaal-democraten of je bent het niet, nietwaar?

Het ding druipt van 'democratie' en nog meer van demagogie, zonder nochtans te kunnen verbergen dat het doel is *de internationale macht van de Bondsrepubliek te vergroten* en ook o.a. de concurrentie-positie van de Duitse ondernemers te verbeteren door een 'aanpassing' van de sociale voorzieningen!

Zowel voor de Duitse, Belgische als voor de Nederlandse arbeiders, o.a. komt zulk een aanpassing, bijvoorbeeld aan de Italiaanse, ev. Portugese en Griekse sociale voorzieningen, op een gevoelige *verlaging* neer, waarop Boersma al poogt vooruit te lopen. (De vergroting van de Duitse macht heeft Hoesch-Arbed-Hoogovens intussen al 'hard gemaakt'.) Van Genosse Helmut Schmidt kan men alles verwachten, dus hier geen problemen.

Anders staat het met le camarade Mitterrand van de Franse SP.

Wij, revolutionaire Franse socialisten, zegt hij, wijzen het rapport-Tindemans af.

Wij willen geen Europese Bundesstaat, geen militaire integratie, geen Europese president enz. enz.

Maar de Europese democratische verkiezingen kunnen wij niet afwijzen! Want die heeft onze partij al in 1973 goedgekeurd.

Die staan bovendien in het Verdrag van Rome.

(Het staat in een boek, zei Multatuli's figuur Stoffel, als doorslaggevend argument).

Het Europese parlement is er immers al! En je kunt toch beter een

democratisch gekozen parlement, met heuse uniforme stembiljetten, hebben dan dit circus in Straatsburg? 'We kunnen toch geen Europese verkiezingen bij algemeen kiesrecht afwijzen als wij dit voor de provincies in Frankrijk eisen?'

Zo staat het letterlijk in een verslag van de partijbestuurszitting van de Socialistische Partij van Frankrijk en de rede daar door Mitterrand gehouden op 1 februari j.l. (Le Monde - 3 febr.).

'Het staat bovendien ook in het Gemeenschappelijk program met de Communistische Partij', zei onze Franse Shylock.

Le camarade Mitterrand vergist zich echter.

Het staat *n i e t* in een boek, resp. in het Verdrag van Rome, en het staat zeer vaag in het Gemeenschappelijk program. Desgevraagd zeiden ons de vertegenwoordigers van de Franse CP dat dit een concessie was hunnerzijds.

Wat in het Verdrag van Rome staat is dit:

'Eerste Afdeling - De Vergadering. Artikel 138, lid 3:

De Vergadering stelt ontwerpen op voor het houden van rechtstreekse algemene verkiezingen volgens een in alle Lidstaten eenvormige procedure. De Raad stelt met eenparigheid van stemmen de desbetreffende bepalingen vast, waarvan hij de aanneming door de Lidstaten, overeenkomstig hun onderscheidene grondwettige bepalingen, aanbeveelt' — (Tractatenblad Koninkrijk der Nederlanden, Jaargang 1957, nr. 91, blz. 66).

De Vergadering, dat is Straatsburg, 'stelt ontwerpen op'. De Raad, dat zijn de ministers der aangesloten landen, 'beveelt aan'.

Dat er verkiezingen bij algemeen stemrecht in de gehele gemeenschap gehouden zouden *m o e t e n* worden, staat *n i e t* in het Verdrag. Bovendien is er de taakstelling van de gemeenschap scherp in omschreven.

De Europese Economische Gemeenschap, wordt erin gezegd, stelt zich tot taak 'het instellen van een gemeenschappelijke markt en het geleidelijk nader tot elkaar brengen van het economische beleid der lidstaten . . . (als voren Beginselen — Art. 1 blz. 4).

Alle maatregelen en bevoegdheden zijn slechts rechtsgeldig, zo wordt herhaaldelijk bepaald, als zij *aan dit verdrag ontleend zijn*, en dit geldt ook voor de zgn. ontsnappingsclausule in art. 235 waarin nadrukkelijk van de in het verdrag gestelde 'doelstellingen van de Gemeenschap' sprake is en *e e n p a r i g h e i d* voor alle concrete beslissingen van de Raad van Ministers wordt vereist. Dus geen omvorming tot politieke Bundesstaat, geen defensiegemeenschap, geen president, geen gemeenschappelijke buitenlandse politiek enz. enz.

ALLEEN AL VOOR DE GEPLANDE VERKIEZINGEN IS IN NEDERLAND EEN GRONDWETSHERZIENING ONVERMIJDELIJK!

* * *

Ondergetekende herinnert zich dit alles nog zeer goed van de behandeling van het Verdrag van Rome in de Tweede Kamer, destijds. Wij hebben toen als enigen tegen dit verdrag gestemd en er op alle mogelijke wijzen voor gewaarschuwd, omdat wij konden voorzien: a) dat de economische samenwerking een mislukking

zou worden en tot schade voor Nederland zou leiden; b) dat wij vermoeden, zoals blijkt terecht, dat het geheel slechts een springplank zou worden voor iets heel anders dan een tol-unie, voor een agressief blok in Europa.

Wij zijn daarvoor toen van alle kanten vermaledijd, onze kameraden werden gebroodroofd, onze partij monddood gemaakt, althans dat poogde men.

En wat is er nu?

Nu schreeuwen de mussen het van de daken dat er van opheffing der concurrentie geen sprake is, dat de monetaire 'slang' in stukken uit elkaar is gevallen, dat in de buitenlandse politiek het 'spreken met een stem' meer lijkt op het gebrul van negen oerang-oerangs in Artis als ze honger hebben.

Zelfs le camarade Mitterrand geeft toe dat de Europese markt 'een opeenstapeling van mislukkingen is'. En zelfs iemand die nog blinder is dan hij kan dit zien.

'Maar, zegt hij, wilt gij op de goedkeuring door onze partij van het Verdrag van Rome, negentien jaar geleden, terug komen?' (Le Monde, als voren).

Wat ons betreft, en dat betreft iedereen die eerlijk is, staat de vraag echter: wilt gij het verdrag *s c h e n d e n* ?

Wilt gij eigenmachtig de doelstelling van het verdrag *v e r a n d e r e n* ? Wilt gij de werkers van West-Europa *b e d r i e g e n*, door hun voor te stellen dat hier iets beters, hyperdemocratisch, uit de bus zal komen, hen daarvoor laten stemmen zonder dat zij weten wat er achter steekt?

En dat een levensgroot gevaar van diepe, permanente ellende, dictatuur van de Westduitse reuzen-

monopolies, van verstoring van het economische en politieke evenwicht in Europa betekent, en dus direct oorlogsgevaar oproept, zoals de geschiedenis ons al te pijnlijk heeft geleerd?

Dat staat op het spel.

Le camarade Mitterrand herhaalt de klassieke methode van de sociaal-reformisten van alle tijden, vooral van de Duitse tussen de twee wereldoorlogen: van twee kwaden moet je het kleinste kiezen. Je kunt de regering geen wapens weigeren, zeiden zij, doch je moet eisen dat er niet mee geschoten zal worden! Het gebeurde wel.

Je moet de Europese verkiezingen aanvaarden, zegt Mitterrand, dat is het kleinste kwaad, maar niet de *d o e l s t e l l i n g* ervan. Daarvoor hebben de *w e r k e l i j k e* machthebbers die verkiezingen echter juist nodig, nl. als vijgeblad en 'democratische' rechtvaardiging voor de oprichting van hun agressief blok. 'Wij stellen voorwaarden', zei Mitterrand, 'de verkiezingen moeten volgens evenredig kiesstelsel plaatshebben'.

Heerlijk! Maar een evenredig verdeeld bedrog is gelijk aan een onevenredig bedrog, bedrog is bedrog, en dat is de bedoeling van deze Europese verkiezingen.

Het zou trouwens niet de eerste keer zijn dat de agressieve kapitaalmonopolies zich van de parlementaire democratie bedienen om de macht te grijpen.

Heeft Hitler, als werktuig van deze zelfde monopolies, dat ook niet met de Duitse Rijksdag in 1933 gedaan? Hebben zij sindsdien hun leven gebeterd? Niet alleen de agressieve Duitse monopolieheren, maar ook hun Nederlandse, Franse, Italiaanse,

Luxemburgse en Chamberlain-Engelse collaborateurs en medeplichtigen, die thans overal weer, al of niet als 'socialisten' vermomd, de volkeren tiranniseren? De parlementaire burgerlijke democratie is geen heilmiddel. De arbeidersklasse moet er gebruik van maken; zij moet alles in het werk stellen om er haar rechten in te doen gelden, doch dit kan alleen als de parlementaire instellingen *direct* en *nationaal, thuis*, de volksinvloed ondervinden.

In een gecentraliseerd Europees parlement kan dit niet. Ga dan maar eens op het Binnenhof demonstreren; dan verwijzen ze je naar Rome of Vianden, of waar het gezelschap zou zetelen.

Volledige democratie kan er alleen komen als de reactionaire vertegenwoordigers van het groot-kapitaal, en vooral van het wapen-kapitaal, er uit gegooid zullen zijn.

Want dat zijn politieke hoeren, voor iedereen te koop, voor elke misdaad te vinden, als het maar 'aantikt'. Namen noemen is hier overbodig, dunkt ons.

Volledige democratie is slechts mogelijk als de werkende mensen in het bedrijf de macht bezitten. En dat zal slechts het resultaat zijn van zeer harde, genadeloze strijd op leven en dood, om de maatschappelijke krachten die de macht thans bezitten, *uit te schakelen*.

Daarom ook mag thans geen juridische of demagogische list geslikt worden om schending van de inhoud en van de bevoegdheden van het Verdrag van Rome toe te laten. Wij hebben het niet gewild en het blijkt dat wij gelijk hadden. Maar wij willen nog minder dat er iets voor in de plaats komt dat honderd en

duizend maal erger is.

* * *

Wat Genosse Schmidt en le camarade Mitterrand willen, weten wij. Ook wat the Honorable Mister Wilson doet. Zij spreken zich tenminste uit. Maar wat zeggen de Excellente PvdA-genoten Den Uyl en Van der Stoel tot hun 'achterban' (zoals ze het elegant noemen), of tot het Nederlandse volk in het algemeen?

Ze zeggen niets.

Ze nemen deel aan de 'toppen', voeren vertrouwelijke gesprekken met hun 'partners', en vertellen er alleen over dat ze niets willen vertellen, dat het allemaal zeer 'vertrouwelijk' is, dat men henzelf ten volle vertrouwen kan omdat zij zich socialisten noemen. Ook hun partijbestuur moet er maar naar raden en wordt beziggehouden met de lotgevallen van Roel van Duijn. De nieuws-prostituées 3) praten en schrijven over alles en nog wat, behalve over wat er achter de schermen in snel tempo gebeurt.

Ook op dit gebied volgt Den Uyl Colijn na: ga rustig slapen; Lenin had gelijk — de oorlog wordt in het diepste geheim voorbereid, of wat daaraan vooraf gaat. Het is de hoogste tijd dat de regering over 'Europa' ter verantwoording geroepen wordt.

* * *

Doch we leven in het laatste kwart van de twintigste eeuw. De samenzweerders maken hun rekening zonder de waard. Hun rijk loopt op zijn eind. Als ze niet nog zoveel ellende zouden kunnen veroorzaken zou men

geneigd zijn ze te beklagen. Want door al hun in paniek gemaakte plannen, en even paniekerige daden die op een onverstoorbare werkelijkheid afketsen, werken zij zich zelf hoe langer hoe dieper in de put.

Hun Blitzkrieg heeft geen kans van slagen. Militair was de Duitse Blitzkrieg al in het verleden een grove misrekening. De economische, monetaire en politieke Blitz in het heden zal het niet beter vergaan.

Hoogstens kan de poging tot het forceren van een nieuw germaans rijk onder de vlag van de EEG nationaal-revolutionaire verzetsbewegingen tengevolge hebben, als zij in de praktijk zou uitgevoerd worden. Doch beter is om de Blitzkrieg die nu begonnen is in de kiem te smoren.

De discussie in de communistische beweging

Er is een discussie gaande in een aantal communistische partijen, in sommige landen gepaard aan min of meer spectaculaire uitspraken van leiders en congressen.

De pers in de kapitalistische landen maakt veel rumoer over die discussie in de Italiaanse CP en het laatste congres van de Franse CP. Zij poogt tegenstellingen te creëren tussen de ene en de andere communistische partij, op de stupide manier waarop onze vriendelijke vijanden dit plegen te doen: 'bent u voor communisme

op zijn Italiaans, of Frans, of Russisch, of Chinees, of Portugees?' Zij doen zeer uit de hoogte, stellen zich aan als chercheurs die aangeklaagden ondervragen, kletsen over 'tegenstellingen' en 'ruzies'. Maar zij doen het niet uit weelde, en kunnen ternauwernood de paniek verbergen waarin zij in werkelijkheid *zelf* verkeren.

Want de discussies, laat ons liever zeggen de moordende strijd, de onoverbrugbare tegenstellingen, zijn er vooral in het kamp van het kapitalisme. De oorzaak, zowel aan de ene als aan de andere kant, van deze discussies is de diepe crisis, de economische gepaard aan de politieke, van het gehele kapitalistische stelsel.

De crisis raast als een storm door de wereld en woelt heel wat dingen om die, tot voor kort, nog eeuwig onveranderlijk schenen.

Allereerst het vertrouwen in de stabiliteit van de kapitalistische produktiewijze, het credo ook van onze Nederlandse burgerlijke en reformistische 'deskundigen'.

Wie in Italië de Vesuvius bezocht heeft, zal zich hebben afgevraagd hoe ooit deze vulkaan hele landstreken heeft kunnen verwoesten. De hele berg staat overdekt met bloemen en prachtig gewas, de heerlijkste druiven groeien op de lava van vroegere uitbarstingen, doordrenkt van bloed. Nog stijgen er rookpluimen uit de krater. Doch weinigen geloven aan nieuwe rampen.

Misschien zwijgt inderdaad de Vesuvius voor altijd.

Maar de vulkaan van het kapitalisme heeft niet gezwegen.

Een paar tientallen jaren bloeiden er óók bloemen op, en de rookpluimen waren licht en van korte duur.

De 'deskundigen' waren er vast van overtuigd dat een uitbarsting als in 1929—1937 voor altijd uit zou blijven. Een zekere heer Keynes had 'ingebouwde stabilisators' uitgevonden, de sociale voorzieningen, de welvaartsstaat, en zodoende zou de koopkracht van de massa verzekerd zijn, dus de afzet van goederen, en zou geen crisis meer mogelijk zijn. De voornaamste 'stabilisator' werd echter de wapen-fabricage.

Doch dit blijkt geen stabilisator, maar een *onturichter* van de economie te zijn.

Zo kwam de uitbarsting van de kapitalistische vulkaan tóch, en de crisis is moeilijker te overkomen dan ooit te voren. Naast de 'normale' oorzaak, overproduktie en 'overcapaciteit', de stagnatie, heeft zich de inflatie gevoegd, de galopperende waardevermindering van het geld. Het is een stagflatie-crisis die wij thans meemaken, en daardoor wordt zij uiterst gecompliceerd. Daarop stuit elke prognose af.

* * *

Geld is de ziel van de negotie, althans in het kapitalisme.

De negotie gaat goed als de inkomsten groter zijn dan de uitgaven.

Is dat niet het geval, dan volgt onvermijdelijk het failliet. Gehele wereldrijken zijn ten gronde gegaan door een financiële ineenstorting als gevolg van oorlogsuitgaven; de NAVO wacht ditzelfde lot.

De totale militaire uitgaven van alle NAVO-landen tezamen bedroegen in 1959 'nog' 60.833 miljoen dollar. In 1970 reeds 104.367 miljoen dollar. In deze elf jaar vóór de tegenwoordige crisis stegen de uitgaven met meer dan de helft van de uitgaven in

Bewapeningsuitgaven NAVO 1959-1976

Totaal militaire uitgaven NAVO	1959	60.833 miljoen dollar
	1970	104.367 miljoen dollar

in elf jaar 43.534 miljoen dollar verhoging of met meer dan de helft van 1959

	1971	104.981 miljoen dollar
	1972	113.313 miljoen dollar
	1973	121.099 miljoen dollar
	1974	131.609 miljoen dollar

in vier jaar 26.628 miljoen dollar verhoging of met meer dan een kwart van 1971

per land: USA

	1971	74.862 miljoen dollar
	1974	84.332 miljoen dollar
begroting 1976		112.300 miljoen dollar

in zes jaar 37.438 miljoen dollar verhoging of met meer dan de helft van 1971 (anderhalf maal zoveel als in 1971)

West-Duitsland	1971	25.450 miljoen mark (10.2 miljard dollar)
	1974	35.964 miljoen mark (14.4 miljard dollar)

in vier jaar ruim tien en een half miljard mark verhoging of met bijna de helft van 1971.

hele Euro-groep van de NAVO plus Frankrijk

	1971	27.442 miljoen dollar
	1974	44.433 miljoen dollar

in vier jaar 17 miljard dollar verhoging of met meer dan drie vijfden van 1971.

uit NATO-Review, jan./febr. 1975 - pag. 31; cijfers USA 1976; TASS-bericht 11-2-1976.

1959. Daarna ging het met sprongen. In 1971 bedroegen de militaire uitgaven van alle NAVO-landen tezamen 104.981 miljoen dollar en in 1974 waren dat er 131.609 miljoen. Een stijging met méér dan een kwart van het bedrag van 1971, in vier jaar.

In de Euro-groep van de NAVO, waartoe Nederland behoort, stegen de militaire uitgaven (met inbegrip van Frankrijk) van 27.442 miljoen dollar in 1971 tot 44.433 miljoen in 1974 of een verhoging met meer dan drie vijfden van het bedrag van 1971. Ieder kan narekenen hoeveel er in Nederland sindsdien weer is bijgekomen. Dat waren de uitgaven. En wat waren de inkomsten? *NUL, IK ONTHOU HET 'AANTJE'*, of het 'Nixonnetje' zo u wenst!

Militaire uitgaven leveren alleen wat op na een gewonnen oorlog, als de kosten op de verslagen vijand verhaald kunnen worden, in geld of in grondgebied.

Een grote oorlog bleek onmogelijk, de 'kleine' oorlogen als in Vietnam, werden door de NAVO verloren. Gevolgen: ongeremde inflatie, waardevermindering van het geld, teruggang van de afzet, crisis, werkloosheid.

De kapitalisten geloofden niet aan de wetten van hun eigen systeem, zij dachten dat de vulkaan gedoofd was, doch hij barstte in ongekende hevigheid los.

Alle vergelijkingen gaan mank; het kapitalisme is geen natuurverschijnsel. Het is mensenwerk. Een vulkaan kan niet van grondslag veranderd worden, een maatschappelijk produktiestelsel wél.

Maar dat willen de kapitalisten niet. De gokkers verhogen hun inzet. Zo juist heeft de waarnemer van het

presidentschap in de Verenigde Staten, een zekere Ford, de militaire begroting voor 1976 ondertekend, voor alle zekerheid 'maar' voor de eerste negen maanden van 1976. En dat wordt dan een bedrag van 112.300 miljoen dollar (honderd en twaalf miljard en driehonderd miljoen) tegenover 74.862 miljoen in 1971, vijf jaar geleden.

De socialist Vredeling spuwt nu al in zijn handen om het tempo van de aanvoerder van het peloton bij te houden. Doch, waar het ons om begonnen was, hier ligt de oorsprong van de wilde vechtpartijen die, in de directiekamers van de multinationals, niet hoorbaar voor de buitenwereld, gevoerd worden. Doch die naar buiten treden in de, netjes in de gebruikelijke dieventaal, verpakte verklaringen en communiqués van regeringen en daarin zetelende nette, zeer democratische, partijen.

Ook in de reformistische, sociaal-democratische partijen.

De 'stabilisators' van de heer Keynes waren de rots waarop hun gehele politiek was gebouwd.

De heer Den Uyl riep op een PvdA-congres trots uit: ik ben een Keynesist! En daarop grondde hij Keerpunt '72.

Het is een mis-punt geworden. Vandaar de scheuringen, diarrees en brakingen in de sociaal-democratie, overall. Doch laat ons hopen, óók een *her-oriëntering* bij al wat in die kringen daartoe in staat is, of als werkende mensen daartoe wel *gedreven* wordt, onder de druk van de crisis.

Zoals gezegd, de propagandisten van de NAVO doen hun best de malaise

in eigen kring te verbergen door verwarring te zaaien over de discussie in de communistische beweging in de kapitalistische landen.

Die discussie is een feit, zij MOET er zijn, dat is geen 'onenigheid' of 'tweespalt', dat is interne partijstrijd, onontbeerlijk voor de voorbereiding van de klassenstrijd in een nieuwe periode, een veel gunstiger periode dan de vorige.

De storm van de crisis raast.

Als een storm door een kerkhof raast, heeft dat weinig gevolgen voor de zerken; behalve misschien voor prinselijke graf-monumenten die toch al op omvallen stonden.

Een partij van de arbeidersbeweging die in de storm onbeweeglijk en onverstoort zou blijven is geen levende partij doch een knekelhuis. Strijd is leven, onveranderd blijven in de crisis-storm brengt de dood in de pot.

Het is onvermijdelijk dat gezocht wordt naar een nieuwe oriëntering, naar een nieuwe activiteit van de partij, want anders blijven wij hopeloos achter en zouden wij verschrompelen.

Bij dit zoeken kan men ook op dwaalwegen geraken; door de drang naar het nieuwe kan men op oude paden geraken, die sinds lang doodgelopen zijn. Omgekeerd, kan wat 'verouderd' scheen thans nieuw en vruchtbaar zijn.

Onze vriendelijke vijanden raden ons aan ons uit te spreken over oriënteringen die, o.a. in Italië en Frankrijk door leiders van de daar gevestigde communistische partijen werden gelanceerd.

Onze beproefde stelregel in zulke zaken is, dat wij ons niet mengen in hun partijen, en dat wij niet dulden dat zij, of wie ook, zich in onze

partij inmengen. Rechters over de daden van de Franse, Italiaanse of andere communistische partijen zijn uitsluitend de werkers in die landen. Wij zouden het ook niet kunnen zijn, want daarvoor moet men zeer grondig de omstandigheden van het land en zijn werkende mensen kennen; die zijn zeer verschillend en van een afstand niet te doorgronden. Wat wij echter wel nodig vinden is het duidelijk maken van de problemen die thans voor ons oprijzen, voor ons, zowel als voor hen. Nemen wij de 'dictatuur van het proletariaat'.

De Franse communistische partij heeft deze term in haar nieuwe statuten weggelaten.

En toen ging er een gejuich op in het gehele NAVO-kamp van allen die de 'dictatuur van het proletariaat' vrezden als de dief het schavot. 'Zweer de dictatuur van het proletariaat af', wordt er geroepen, 'en wij zullen jullie met open armen ontvangen'. Laat ons eens nagaan waar zij het over hebben.

De communisten gronden hun politieke activiteit op het wetenschappelijke socialisme. Er zou veel plaatsruimte nodig zijn om volledig uit te leggen wat dit is. Probeer maar eens uit te leggen wat wiskunde is; en dat is nog maar één tak van wetenschap!

Gewoonlijk noemt men dan de namen van de grondleggers. Dat doen wij ook en definiëren het wetenschappelijke socialisme als de theorie en de praktijk van Marx, Engels en Lenin.

Het is de wetenschap van de maatschappij en zij is van zo alles-over-

heersend belang, omdat zij de middelen verschaft voor de bevrijding van de werkende mensen van het kapitalisme. Marxisme-leninisme staat tot burgerlijk sociaal-reformisme als bijvoorbeeld de moderne geneeskunde, die van de natuurkunde uitgaat, tot kwakzalverij of gezond-bidderij.

In zijn klassieke verhandeling over Marx, die Lenin in 1914 voor de Russische Encyclopedie 'Granat' schreef, legde hij het zo uit: 'Marx behandelde het vraagstuk van het communisme op dezelfde wijze als een natuurkundige het vraagstuk van, laat ons zeggen, een nieuwe biologische variëteit zou behandelen, nadat hij wist dat zij op een bepaalde wijze was ontstaan en veranderde in een bepaalde richting'. 4) Het zou dus dwaas zijn als een partij zou bepalen willen in welke vorm het proces van de verandering van de maatschappij zich *moet* ontwikkelen en een stadium van deze ontwikkeling zou 'afzweren'!

Wat wordt dan bedoeld met het stadium dat Marx in zijn 'Kritiek op het Program van Gotha' als noodzakelijk overgangsstadium van de kapitalistische naar de socialistische produktiewijze betitelde?

Laat ons Lenin weer aan het woord laten:

'Uit het hiervoor gezegde is duidelijk dat Marx de onafwendbaarheid van de overgang van de kapitalistische maatschappij naar de socialistische geheel en al, en uitsluitend, afleidde van de economische bewegingswet van de hedendaagse maatschappij. De vermaatschappijking van de arbeid die zich in duizenden vormen sneller en sneller voortzet en reeds sedert de halve eeuw sinds de dood van Marx bijzonder aanschouwelijk

werd door de groei van de grote industrie, de kartellen, syndicaten en trusts van de kapitalisten, evenals de reusachtige omvang en macht van het financiële kapitaal — dat is de feitelijke verwekker (materiële grondslag) van de onafwendbaarheid van het socialisme.

De geestelijke (intellectuele) en morele drijfkracht, de daadwerkelijke (fysieke) voltrekker van deze overgang is het door het kapitalisme zelf grootgebrachte (in het leven geroepen) proletariaat.

Zijn strijd tegen de bourgeoisie, die tot uiting komt in verscheidene, steeds rijker aan inhoud wordende vormen, wordt onvermijdelijk een politieke strijd, gericht op de verovering van de politieke macht door het proletariaat. ('Dictatuur van het proletariaat')

De vermaatschappijking van de produktie kan niet anders dan tot de overgang leiden van de produktiemiddelen in eigendom van de maatschappij, tot de 'onteigening van de onteigenaars'.

(Lenin gebruikt hier een term die zowel 'overgang' als de natuurkundige term 'omslaan in' betekenen kan — omslaan van kwantiteit in kwaliteit). 'De enorme stijging van de produktiviteit van de arbeid, de verkorting van de arbeidsdag, de vervanging van de overblijfsels van de geruïneerde, kleine, primitieve, versplinterde produktie door collectieve (gezamenlijke) vervolmaakte arbeid — dat zijn de directe gevolgen van deze overgang'. 5)

Zo zag Lenin het marxisme.

Het kapitalisme *zelf* maakt het socialisme onafwendbaar.

Het brengt zelf de kracht voort, de klasse van loonarbeiders en bezitlozen, die de overgang naar het

socialisme voltrekken moet op straffe van ondergang.

Dit is een logische ontwikkeling: de dagelijkse strijd van de klasse der werkers om brood en werk groeit onvermijdelijk uit tot een politieke macht die de remmen wegneemt welke de ontplooiing van de moderne produktiekrachten in de weg staan, welke, beter dan ooit tevoren, bestaanszekerheid en welvaart mogelijk maken voor iedereen. Dit vereist 'onteigening van de onteigenaars', overgang van de, tegenwoordig alles overheersende, grootindustrie en financiële macht, naar eigendom van de gehele maatschappij, van het volk. En dit is niet anders mogelijk dan door het *ontnemen* van die eigendom aan Hoesch, Philips, AKZO, de mammoetbanken en noem maar op, inheemse en uitheemse machten, die over ons heersen. Die verzetten zich daartegen met tanden en klauwen; dus moeten zij ook met tanden en klauwen aangepakt worden. Daartoe moeten de werkers bereid zijn, zich daarop voorbereiden, geestelijk en organisatorisch, alles wegruimen wat hun eenheid, hun sterkste wapen, belemmert, tot uiterste offers bereid zijn. Het marxisme-leninisme geeft hun de wetenschappelijke zekerheid van wel-slagen.

* * *

Het gaat niet om de abstracte formule die Marx gebruikte. Uit ons citaat blijkt reeds dat Lenin zelf, de voortzetter van Marx, in 1914 de term dictatuur van het proletariaat tussen aanhalingstekens en tussen haakjes zette, en haar in eigen woorden omschreef.

De CPN heeft in 1952 een ontwerp-program gemaakt 'De weg naar een socialistisch Nederland' en gaf, bij het vermelden van de dictatuur van het proletariaat als stelling van de grondleggers van het wetenschappelijke socialisme, er een eigen omschrijving van. Evenwel *geen verwatering!*

Het gaat niet om het schilderen van een toekomststaat bij het opstellen van een partijprogramma.

De bewering dat het socialisme een zaak is van 'vrije keuze' is kwakzalverij.

De maatschappij is geen mode-boetiek waar men modellen uit kan zoeken. Het socialisme komt voort uit het kapitalisme; dat is in elk land anders ontwikkeld, in elk land staat de geërfde cultuur op een ander niveau, in elk land is de arbeidersbeweging anders. Dus *moet* het socialisme er in elk land wel anders uitzien, in Nederland anders dan bijvoorbeeld in de Sowjet-Unie. In elk modern industrie-land zijn de *objectieve* drijfveren naar het socialisme echter gelijk, alleen de *uitwerking* ervan kan niet anders dan verschillend zijn.

Wie maar steeds verlangen dat het socialisme er zus of zo uit *zal* moeten zien, dat zij een bepaalde, reeds bestaande, vorm van socialisme *niet* willen en een zelf uitgedachte vorm wél, zijn geen serieuze revolutionairen, geen strijders maar zwetsers, passieve burgerlijke 'wereldverbeteraars', geen communisten doch fantasten, die nooit iets tot stand gebracht hebben of zullen brengen. Als voorbeeld van marxistisch wetenschappelijk denken grijpen wij nog eens terug naar de wijze waarop Lenin een partijprogramma opvatte. In 1917 had de bolsjewistische partij

de meerderheid in het nieuwe parlement van raden van arbeiders, boeren en soldaten van Rusland verworven. In 1918 voelde zij de behoefte aan een nieuw program en besloot de oude naam 'Sociaal-democratische partij van Rusland (meerderheid, d.i. bolsjewiki)' in Communistische Partij van de Sowjet-Unie te veranderen. De toenmaals hooggeachte theoreticus van de Russische sociaal-democratische partij, Boecharin, pleitte toen voor een nauwkeurige omschrijving van de socialistische maatschappij die de partij zich ten doel stelde. Lenin was het niet met hem eens. Tijdens de discussie in het Zevende partijcongres van 1918 zei hij: 'Ik kan het in het geheel niet eens zijn met kameraad Boecharin. Het program karakteriseert het imperialisme en de aanvang van het tijdperk van de sociale revolutie. Wat wil kameraad Boecharin? Een beschrijving van de socialistische maatschappij in haar voleindigde verschijningsvorm, dat is het communisme. Hierin is hij onjuist. Dit is nog te ver af — en als we hierover spreken betekent dit dat we niets zeggen, behalve dan dat, wat we zeggen, weinig houvast geeft. Een omschrijving (karakteristiek) van het socialisme kunnen wij niet geven; hoe het socialisme zal zijn, wanneer de voleindigde vorm bereikt zal zijn, wij weten het niet, zo iets kunnen wij niet zeggen . . . Zeggen dat het tijdperk van de sociale revolutie begonnen is, dat we dit en dat gedaan hebben en dit en dat willen gaan doen, dat zeggen wij, dit toont de Europese arbeiders dat wij, om het zo eens te zeggen, onze krachten niet overschatten: (wij

zeggen hen) ziet hier wat wij begonnen zijn te doen, wat wij voornemens zijn te doen. Maar . . . hoe het voleindigde socialisme er uit zal zien . . . dat weten we niet' . . . 'Hierin en hierin alleen zal de aantrekkelijkheid en de kracht van ons program bestaan. Men zou er ons anders van verdenken dat ons program slechts fantasie is' . . . 'De naam van onze partij geeft voldoende duidelijk weer dat wij naar het volledige communisme toegaan, dat wij, in abstracte vorm, ons een toestand voorstellen waarin ieder van ons werkt naar zijn bekwaamheid en ontvangt naar zijn behoeften, zonder enige politie-controle of dwang.' En hij belichtte nog een andere kant van het vraagstuk: 'Wij zijn thans onvoorwaardelijk voor (het behoud) van de staat. Doch een karakteristiek geven van het socialisme in zijn voleindigde vorm, waarin er geen staat (zal) zijn, zo iets kan men niet uit zijn duim zuigen. Daarvoor is het nog te vroeg. Wanneer zal de staat beginnen af te sterven? . . . Het te vroeg proclameren van het afsterven van de staat zou een versterking (vertekening) van het historisch perspectief betekenen'. 6) Zo spreekt een staatsman van de arbeidersklasse, een échte revolutionair, *een doener!* 'Dát hebben we gedaan, dát gaan we morgen doen'. Als onze Hollandse kooplui ons vragen: geef ons een garantie op factuur van een af te leveren socialisme zonder 'dictatuur van het proletariaat', dan antwoorden we dat de onteigening van de grote produktiemiddelen onvermijdelijk is. Doch of dit proces geleidelijk, vreedzaam of met een grote boem gewelddadig zal verlopen, dat hangt niet

van de arbeidersklasse af, doch van *benzelve*.

Als zij zich, als b.v. de heer Van Veen, zelfs tegen zeer matige hervormingen, die niet eens geld kosten, als personeelsraden zonder directeuren-censoren, hardnekkig verzetten, versperren zij zelf de vreedzame weg, terwijl de crisis naar ingrijpendere oplossing drijft.

En dan moeten die kooplui van de CPN geen blauwdruk van een socialisme eisen, voorzien van alle comfort en vrijheid voor de uitbuiters, de oorlogsaanstichters, de handlangers van vreemde imperialisten, de koloniale bloedzuigers. Laten zij zelf maar eens met een blauwdruk komen van stopzetting van de bewapeningswedloop door Nederland, de voornaamste oorzaak van de inflatie en voornaamste belemmering voor economisch herstel. Het oude demagogische argument dat de bewapening voor 'onze veiligheid' onontbeerlijk is, overtuigt zelfs zulke 'onverdachte' Nederlanders als de RK Bisschoppen niet meer, die in hun oproep tot *eenzijdige* vermindering van de bewapening terecht zeggen dat de bewapeningswedloop de veiligheid *vermindert!*

* * *

Dictatuur van het proletariaat wordt voorgesteld als 'persoonlijke dictatuur', kneveling van het volk enz. enz. Doch wie zijn dan die dictators? Aan de bittertafel van Telegraaf-redacteuren betekent proletariaat 'het gepeupel', de 'mob'. Doch een enkele blik in een encyclopedie vertelt ons iets anders. Zo zegt Winkler-Prins (1937): Het proletariaat is 'de maatschappelijke

klasse die uit de bezitloze loonarbeiders bestaat . . . die gedwongen zijn door middel van het looncontract hun arbeidskrachten tegen beloning tijdelijk ter beschikking van de ondernemer te stellen'. Proletariaat is in Nederland dus tegenwoordig de *overveldigende meerderheid* van de bevolking, van metaalbewerker tot professor en zelfs tot sommige managers, van sjouwerlui in de bouw, tot leraren of kleuterleidsters, van artsen tot kelners.

De politieke macht die de levensbehoeften van hen allen dient, die de grondoorzaken opheft van hun bestaansonzekerheid en steeds aanwezige oorlogsdreiging, van het roven van de vruchten van hun arbeid door parasieten, dat is de democratie die Marx voor ogen stond.

Daar zal een harde hand voor nodig zijn, een sterke regering die volle vertrouwen en steun van de massa's bezit.

* * *

In het Oude Testament, dat prachtige science-fiction verhaal, vraagt de aanvoerder van de Israëlieten, Jozua, zijn Heer om de zon en de maan een etmaal te laten stilstaan opdat hij de tijd zou krijgen om zijn vijanden uit te roeien. Onze monopolie-kapitalisten bidden tegenwoordig ook om zulk een wonder, met hetzelfde doel. Maar de wonderen zijn de wereld uit. Doch ook voor hen is tijd winnen het parool! Daartoe wordt o.a. gepoogd de discussie in de rijen van de communisten, wier beslissende rol in het gebeuren verzwegen maar wel degelijk beseft wordt, als een teken

van zwakte uit te leggen, als verval en ontreddeering.

Het is het tegendeel.

Bij het begin van de eerste wereldcrisis in 1929 voerden de communisten óók heftige interne partij-strijd. Zij ging gepaard aan reorganisatie, vervanging van leiders, opvoering van de strijdbaarheid die in de jaren van hoogconjunctuur verslapt was. Ook in de CPN gebeurde dat in 1930. Het resultaat was een nieuwe vooruitgang, het zo goed mogelijk vervullen van de opgaven van de partij in crisistijd.

Inderdaad, ook thans zijn er tekenen van het niet begrijpen van de grote wending die de communistische beweging nodig heeft en die de toestand van haar vereist. Sleur en politieke aderverkalking, inkapseling in parlementair cretinisme, de onwil om de jarenlange routine te verbreken, geleidelijke, heel geleidelijke, verwatering van de ideologie, jarenlang: dat wat revisionisme genaamd wordt, komen thans aan de oppervlakte.

Een radicale wending is nodig. De discussie is daarvoor het enige middel, de openhartige partij-strijd zonder aanzien des persoons of terugwijken voor druk van de tegenstanders.

Laten de anti-communisten maar razen en intrigeren, zij verdedigen een verloren zaak.

Sacharow, een wolf in schaapsvel Over het 'vernieuwde' anti-communisme

Nu het de 'westerse' machten slecht gaat, vervallen zij in een soort delirium en schieten uit al hun propaganda-kanonnen op het communisme en wat zij, terecht, als het belangrijkste bolwerk daarvan beschouwen, de Sowjet-Unie.

Wat stelt die Sowjet-Unie vóór, wat is haar plaats in de wereld? Het gaat ons niet om de oppervlakte, ofschoon het gebied waar het eerst de socialistische maatschappij werd gegrondvest, ook niet onbelangrijk is: het grootste grondgebied op de wereldkaart, één aaneengesloten politieke en economische formatie die, — de Sowjet-staat met de bondgenoten van het Warschau-pact samengenomen, — reikt van de Elbe in het Westen tot de Beringzee in het oosten.

In de huidige wereld is het industriële potentieel beslissend voor de betekenis van een land, van een sociaal-politiek systeem. De Sowjet-Unie alleen al is de grootste olie-producent op aarde: zij produceert méér staal dan de Verenigde Staten, ook meer cement en kunstmest. Zij is nr. 2 voor de produktie van goud (onmisbaar in de wereldhandel) en van steenkool.

In de Comecon, de economische gemeenschap van de landen van het Warschau-pact, bedraagt de industriële produktie ongeveer éénderde van de industriële wereldproduktie, dat is méér dan in de EEG, en méér dan in de Verenigde Staten van Amerika. 7)

Wat haar defensie-vermogen betreft, wordt heden door niemand betwist dat, alleen al voor wat de bewapening betreft, deze op zijn minst gelijkwaardig is aan die van de NAVO — terwijl in de tweede wereldoorlog bewezen is dat niet in de eerste plaats de wapens beslissen, doch het socialistische stelsel en de *geestelijke weerbaarheid* van het volk en zijn *levende* strijdkrachten. Zojuist heeft Breznev op het 25-ste Congres van de CPSU de balans van dit socialistische stelsel opgemaakt en het bestek voor de komende jaren uitgestippeld.

De vooruitgang op alle doorslaggevende gebieden is aanwezig, in zichtbare tegenstelling tot de kapitalistische wereld, waar alles achteruit gaat, moreel en materieel. Waarschijnlijk is juist dit congres, en zijn gunstige balans, de aanleiding tot het spervuur van anti-Sowjet-propaganda dat weer aan de gang is, al was het alleen maar om de aandacht in onze streken van de crisis af te leiden. Die anti-Sowjet-propaganda duurt nu al negenenvijftig jaar, om precies te zijn, vanaf 7 november 1917.

Wat hebben wij daarbij al niet te horen gekregen?

Vóór de tweede wereldoorlog bereikte een dominee in Nederland een topscore die lang in het geheugen is gebleven. Hij vertelde dat de bevolking van de Sowjet-Unie gevoed werd met kinderlijkjes uit blik. Ook

was er vrouwengemeenschap. Na de oorlog was de uitblinker een kopstuk van de PvdA, een zekere Karel van Staal, die grote campagnes op touw zette over enorme concentratiekampen, natuurlijk bevolkt met onschuldige slachtoffers, waarmee de Sowjet-Unie overdekt zou zijn geweest. Een Rus, een zekere Krawttsjenko, 'koos de vrijheid' en schreef daarover een boek dat in tientallen miljoenen exemplaren werd verspreid. Het gebruik van Russische 'dissidenten' is dus beslist geen nieuwe uitvinding van de anti-Sowjet-propaganda.

De Berlijnse Muur is ook nog het vermelden waard.

Nu staan Solzjenitsin, Plioeetsj en Sacharow aan de top van de hitparade.

...

Vanaf 1917 waren de thema's van de anti-Sowjet-propaganda steeds dezelfde: a) het socialisme brengt er niets van terecht alleen maar chaos, honger; b) de Russische communisten zijn beestmensen, bloeddorstig, altijd met een mes tussen hun tanden, hoe kaf het anders — Russen zijn altijd zo geweest (zij hebben ook niet het ware geloof); c) in de Sowjet-Unie, en onder het socialisme in het algemeen, bestaat geen vrijheid, alles gebeurt onder dwang, wie niet gehoorzaamt komt in een kamp, socialisme is slavernij; d) nogmaals, in een ander arrangement, de mensenrechten worden vertrapt, geen vrijheid van geloof, je mag geen andere mening hebben dan de leiders, anders ben je verloren, verbannen, gemarteld. Er is, kort gezegd, geen democratie. Het gehele

draaiboek werd en wordt nog steeds samengevat in één woord: stalinisme. Het heeft allemaal geen uitwerking gehad op de gunstige balans van de Sowjet-Unie. Het heeft wél de verdeeldheid van de arbeidersklasse voor de oorlog helpen in stand houden, het heeft als voornaamste resultaat gehad dat een zekere Adolf in Duitsland de macht kon grijpen die het verstond de anti-communistische en anti-Sowjet-propaganda tot massahysterie aan te blazen en daarna de wereld in vuur en vlam te zetten, aanvankelijk onbelemmerd, doordat het anti-communisme de weerstand van zijn westelijke concurrenten verlamd had.

Ook tegenwoordig wordt er weer ruim gebruik gemaakt van Russische 'dissidenten'. Hun thema's zijn precies dezelfde gebleven als voorheen, echter verrijkt met enkele varianten op het gebied van 'mensenrechten'. Zo eist Sacharow het mensenrecht op voor Sowjetburgers om in de gehele wereld vakantiereizen te maken! Nieuw is ook het tooien met de Nobel-prijs, daar waren zij bij Krawtsjenko nog niet opgekomen! Intussen dit.

Zou dan in de Sowjet-Unie, en de andere socialistische landen, alles koek en ei zijn? Zouden er geen fouten worden gemaakt, geen onrecht worden gepleegd, geen onschuldigen worden vervolgd, vrijheden onnodig worden beknot? Onze partij heeft steeds weer betoogd dat de Sowjet-Unie en andere socialistische landen niet als heilstaten moeten worden beschouwd. Het socialisme heeft zich daar nog niet volledig ontplooid, kón zich nog niet volledig ontplooiën, omdat zij naar buiten nog steeds

tegen een vijandige wereld hebben op te boksen.

Wij zullen straks dit standpunt verder motiveren.

De anti-communistische propaganda wil ons echter juist deze heilstaat-idee opdringen. Zij wil de strijders tegen de kapitalistische wan-toestanden ontmoedigen door te zeggen: in socialistische verhoudingen gebeurt er óók een en ander! Laat óns maar aan de macht, dan weet je tenminste wat je hebt! Zij wil vooral de middenklassen en het intellect afschrikken door gruwelpropaganda en van de arbeiders geïsoleerd houden.

Maar wij, communistische Nederlanders, gaan uit van de *eigen, vitale* belangen van onze werkende bevolking en de veiligheid van ons land, in de eerste plaats tegen nieuwe Duitse overheersing.

Daarvoor zijn de socialistische landen onze bondgenoten, een thans enorme *preventieve* kracht tegen nieuwe oorlogen in Europa.

Zij leveren ons, in onze strijd tegen de kapitaal-monopolies, het bewijs dat het mogelijk is de kapitalisten in onze maatschappij uit te schakelen en dat de arbeidersmacht een betere maatschappij kan opbouwen dan de tegenwoordige, zónder uitbuiters en multi-nationals, en die bij ons véél beter kan zijn, daar wij niet, als in Oost-Europa, een pioniers-rol zullen hebben te vervullen.

Daarom nemen wij de socialistische landen *zoals zij zijn*, zoals zij in de wereld optreden, volgen wij, en solidariseren wij ons, met hun plannen die een wereldbetekenis hebben.

Het is niet onze taak om ons met hun interne zaken te bemoeien, nog minder om aan hen allerlei eisen te

stellen inzake gebeurtenissen en toestanden die wij onmogelijk *zelf* beoordelen kunnen en die van geen principiële invloed zijn op het geheel.

Over vraagstukken die wél van principiële aard zijn spreken wij, zo nodig, onze mening uit, ook al strookt die niet met de opvattingen van onze zusterpartijen in de socialistische landen. Principiële discussie is een algemeen belang. Maar over zaken in de binnenlandse politiek en allerlei, door onze tegenstanders gelanceerde beschuldigingen, matigen wij ons geen oordeel aan, omdat wij a) niet in staat zijn ons een oordeel over zulke zaken te vormen en b) omdat alléén de burgers van de socialistische landen bevoegd zijn bij hen thuis misstanden op te heffen.

* * *

Op dit ogenblik hebben wij echter wél de gelegenheid gekregen ons over de meningen van de zgn. dissidenten in de Sowjet-Unie een oordeel te vormen.

Hun aanvoerder, *Andrej Sacharow*, heeft zich namelijk in een boekje tot ons gericht, en dat is in Nederland vertaald en uitgegeven door het bekende hoogstaande culturele en politieke centrum dat *Elsevier* heet, waarvan het hoofdkwartier in Amerika zit, en ook een uitgeverij in de Benelux heeft. Het heet: 'M i j n l a n d e n d e w e r e l d'. Er is een voorwoord bij van de hooggeleerde Karelte van het Reve, betrouwbaarder kan het niet!

Het voorwoord is een waardige inleiding tot de inhoud, geniaal wordt in enkele volzinnen de teneur aangegeven.

'Heinrich Böll schrijft over hem als een belangrijk historicus' (pag. 12) Sacharow . . . kreeg de functie van de man . . . 'tot wie het Westen zich richt als men iets over vervolgde dissidenten te weten wil komen' (als voren).

'De moeilijkheid waarvoor een Rus komt te staan als hij ons over onze maatschappij hoort klagen is: te begrijpen *waarom* wij eigenlijk klagen . . . 'Een Spaanse arbeider heeft immers honderd keer meer mogelijkheden om actie te voeren tegen zijn werkgever dan een Russische arbeider' (blz. 14-15). (Het boekje is kort geleden uitgekomen!)

'De Rus, die in de rij staat voor wc-papier en zijn haar nog nooit met een behoorlijke shampoo heeft gewassen, begrijpt niet waarover wij klagen' (pag. 14).

Aanbevolen door Heinrich Böll, die in West-Duitsland de verkiezingscampagnes voor de Sociaal-democratische partij leidt, Sacharow als tipgever voor het Westen, en 'de Rus' die dom en vuil is! In de show-business noemen ze dat een 'insmijter'.

Na in koortsachtige spanning het gehele boekje gelezen te hebben vinden wij het eeuwig jammer dat de firma Elsevier zich met auteursrecht heeft gepantserd.

Het zou een geweldig feuilleton zijn voor De Waarheid, een waar je onbetaalbaar om lachen kan, en dat is helaas zo zelden met onze eigen lectuur het geval!

Wij moeten dus volstaan met enkele citaten.

Daar Gospodin Sacharow zich *tot ons* richt (hij zegt 'tot de linkse intelligentia in het Westen' maar dat zullen wij maar eens ruim nemen) veroorloven wij ons allereerst weer te

geven wat hij wil dat wij zullen doen op het gebied van onze binnenlandse en buitenlandse politiek.

Daarna zullen wij ook van zijn klachten over de Sowjet-Unie kennis nemen.

Hier gaat het.

Buitenlandse politiek: het handelsverdrag met de U.S.A.

'In december 1974 nam het Congres van de Verenigde Staten een handelswet aan met een amendement, dat de status van meest begunstigde handelspartner voor de USSR en andere socialistische landen gekoppeld zou worden aan het geven van een aantal garanties op het gebied van de emigratie'. (blz. 55). Dat was een amendement van senator Jackson.

'Na het aannemen van de wet verbrak (de Sowjet-Unie) eenzijdig het handelsverdrag van 1972, inclusief het akkoord over kredietverleningen. Spoedig daarna sloten een reeks kapitalistische landen akkoorden met de USSR, als resultaat waarvan de USSR een krediet kreeg van 8 miljard dollar (volgens president Ford), d.w.z. een som die vele malen hoger was dan het door de Verenigde Staten aangeboden krediet' (blz. 56).

'Het ontbreken van één front, van een gevoel van solidariteit, dat maakte de tegenmanoeuvre van de Sowjet-Unie mogelijk' (blz. 59). **Eerste les**, dus: kapitalisten aller landen verenigt u en voert geen concurrentie tegen elkaar! Weerstaat als één man de pressie van de Sowjet-Unie! Ook gij, arbeiders, laat het jullie wat kosten!

Zegt Sacharow: 'Ik wil van de gelegenheid gebruik maken om op te merken — deze opmerking heeft niet alleen betrekking op dit probleem —

dat ondanks de inflatie, de brandstofcrisis en de moeilijkheden met de werkgelegenheid, de economie van de VS en andere ontwikkelde landen van het Westen op een veel gezondere basis staat dan de chronisch overspannen gemilitariseerde en chaotisch geleide economie van de Sowjet-Unie. Dus, als het Westen kans ziet zich tijdelijk (naar onze begrippen zeer weinig ingrijpende) beperkingen op te leggen, kan geen enkel economisch pressiemiddel effectief zijn en krijgt het integendeel een wapen in handen voor het bereiken van belangrijke zaken van zeer verstrekkende betekenis' (blz. 60).

'Ik wil natuurlijk geenszins de betekenis van de joodse emigratie naar Israël noch de moeilijkheden waarmee die gepaard gaat bagatelliseren. Ik beschouw het als een verschijnsel van algemeen menselijke betekenis en van principieel belang in de duizendjarige tragische geschiedenis van het joodse volk. Ik begrijp en respecteer de nationale gevoelens van de joden, die gaan werken aan de opbouw en verdediging van hun nieuwe vaderland, dat na vele eeuwen uit de diaspora herrezen is' (blz. 60).

Maar . . . er is een máár bij!

'Ik wil hier speciaal gewag maken van de moeilijkheden waarmee mensen met de Duitse nationaliteit, die naar de Bondsrepubliek willen emigreren, te maken krijgen.' (blz. 61).

Aldus geeft de eminente geleerde Sacharow ons, westerlingen, een t w e e d e dubbele les. Snoer de buikriem aan voor de mensenrechten! Welke?

— De opbouw en verdediging van de Amerikaanse kolonie Israël

tegen de Palestijnen. 8)

— Emigratie van Sowjet-burgers naar West-Duitsland, om het miljoen werkloze arbeiders aldaar een beetje aan te vullen.

Wat beschikt toch onze geëerde heer Lubbers maar over povere argumenten als hij onze werkende mensen oproept de buikriem aan te snoeren om Philips c.s. het leven te veraangenamen!

Beroep u op de mensenrechten, heer Lubbers, en onze arbeiders meten zich een wespentaille aan! Doe het als Sacharow, beroep u op de Oud-Testamentische profeten en hun nakomelingen Golda Meir, op senator Jackson en Franz-Joseph Strauss!

De ontwapeningsproblemen

D e S A L T - a k k o o r d e n.

Aldus sprak Sacharow verder: 'Ik wil in de rol van outsider de meeste aandacht wijden aan wat mij er onvolmaakt en gevaarlijk aan lijkt. Globaal gesproken zijn dat de onvoldoende aandacht voor controle-maatregelen . . . (blz. 64).

'In alle onderhandelingen over ontwapening heeft de Sowjet-Unie altijd een zeer star standpunt ingenomen ten aanzien van eventuele controle. Daar zijn vele redenen voor, het gesloten karakter van de Sowjet-maatschappij, de traditionele (en in onze tijd onzinnige) angst voor spionnen, de wens te kunnen blijven bluffen (d.w.z. de indruk van meer kracht te wekken dan men in feite heeft), de wens het voordeel van de verrassing te verwerven. Tegenover dit onverbiddelijke standpunt moet het Westen grote vastberadenheid aan den dag leggen, geïnspireerd op reële kracht en goede wil' (blz. 64).

'Alvorens de akkoorden in concreto te bespreken wil ik nog even stilstaan bij het wijdverspreide misverstand

dat de Sowjet-Unie uit economische motieven in hogere mate geïnteresseerd zou zijn in werkelijke ontspanning dan haar Westerse onderhandelingspartners. Uit deze veronderstelling worden vérgaande en naar mijn smaak gevaarlijke conclusies getrokken over de doelmatigheid van eenzijdige ontwapening van het Westen'. (blz. 64).

'Het valt te vrezen dat eenzijdige ontwapening van het westen niet gevolgd zal worden door een vergelijkbare stap van de Sowjet-Unie en dan is het evenwicht op noodlottige wijze verstoord.' (blz. 65).

Uwe Eminenties, Bisschoppen van Nederland, daar heeft de nobele prijsdrager Sacharow u lelijk in uw toeg gezet!

In Uw verklaring van 13 januari 1976 hebt U gezegd:

'Naast regelingen bij verdragen, en mede ter ondersteuning daarvan, zou men ook eenzijdige stappen op het gebied van wapenbeheersing en wapenbeperking niet mogen uitsluiten; stappen die verenigbaar zijn met een geoorloofde en doelmatige bescherming van de eigen veiligheid en die ook een uitnodiging inhouden tot een positieve reactie, welke voor werkelijke ontwapening noodzakelijk is'.

U dacht dat hier een reële mogelijkheid toe bestond, gezien de herhaalde voorstellen die de Sowjet-regering in die richting gedaan heeft. Hoe kan men zo naïef zijn?

Hoe kan men 'de Rus' vertrouwen, die zijn haar niet met shampoo wast? U wilt toch niet tot de 'linkse intelligentsia' behoren, die zoals Sacharow zegt: 'de regeringen de kant op drijft van eenzijdige ontwapening? Want, een dergelijke ontwapening kan leiden tot schending

van het internationale evenwicht, tot verzwakking van de positie van het Westen tegenover de totalitaire dreiging en kan een verhevigde expansie van de socialistische landen provoceren, vooral in strategisch belangrijke gebieden in de Derde Wereld (bijvoorbeeld in de Indische Oceaan)' (blz. 87).

Klassenstrijd in kapitalistische landen.

Hoed t u voor het socialisme!

Aldus sprak nog altijd Sacharow: 'Ik ben er vast van overtuigd dat het lichtvaardig volgen van de linkse mode grote gevaren inhoudt. Het eerste gevaar van de bestaande tendensen is dat het Westen zijn eenheid kwijtraakt . . .

'Het tweede gevaar voor elk land is, dat het 'afglijdt' naar het staatskapitalistische totalitaire socialisme' (blz. 84).

Sacharow heeft vernomen dat er in het Westen ook communisten bestaan die dromen van een socialisme 'met een menselijk gezicht'.

Ijdele waan!

Zo iets bestaat niet, er komt altijd 'onteigening van alle privé-bezit' aan te pas, 'nationalisatie van alle produktiemiddelen'.

'De kapitalistische maar democratische staten staan, wanneer zij een sociaal programma hebben uitgevoerd dichter bij een werkelijk menselijke maatschappij dan enig totalitair regime' is Sacharows conclusie (blz. 85).

Verder: 'De binnenlandse sociale en economische problemen van de westerse landen moeten worden opgelost via de mobilisatie van hulpbronnen, via tijdelijke economische beperkingen en niet ten koste van

verzwakking tegenover een dreiging' . . . 'Buitengewoon belangrijk is de economische en politieke eendracht van de westerse landen, in de trant van EEG (natuurlijk niet om zich tegenover de leider van de westerse wereld, de Verenigde Staten, op te stellen maar juist in samenwerking ermee).'

Edoch 'De economische kant is in al deze gevallen van secundair belang, waar het om gaat is de expansie van de totalitaire staten het hoofd te bieden' (blz. 87).

En ga zo maar dóór.

Van de Vietnamese republiek deugt er ook al niets, zij heeft 'de Parijse akkoorden geschonden.' China is van hetzelfde laken een pak.

Misschien hebben wij teveel van het geduld van onze lezers geveegd, maar het mooiste moet nog komen.

Sacharow besluit met de afkondiging van twee stenen tafelen, de ene heeft dertien geboden en is voor de Sowjet-Unie bestemd, de tweede heeft er maar zeven, en die is voor ons.

Ziet hier wat wij hebben te geloven: (Wij geven het belangrijkste in het kort weer). 'Het allerbelangrijkste is de eenheid van de landen van het Westen, één strategie voor het steeds groter wordende complex van problemen van de relaties met socialistische landen en landen van de Derde Wereld . . . geen eenheid zonder leider. Deze rol hoort het machtigste land van het Westen in economisch, technologisch en militair opzicht op zich te nemen, de Verenigde Staten' (blz. 94).

De andere wetsartikelen gaan over de ontwapening, waarbij vooral vastgehouden moet worden aan een 'volmaakt controle-systeem dat gebruik maakt van inspectiegroepen die

kunnen bestaan uit vertegenwoordigers van de tegenpartij of uit leden van internationale organisaties. Zij dienen vrij toegang te hebben tot het hele territorium van het te inspecteren land. (blz. 96).

De 'ontwikkelingslanden' krijgen óók een veeg uit de pan.

'Zij moeten ophouden al hun ellende te wijten aan het kolonialisme en het neo-kolonialisme' (blz. 98).

* * *

Zou men niet geneigd zijn met Multatuli te zeggen 'Strik in je mensenrechten en verdwijn'?

Wij mogen echter onze lezers de geboden van Sacharow voor de Sowjet-Unie niet onthouden en ook zijn klachten vermelden, ter wille van de volledigheid.

Ook over de mensenrechten hier in Nederland valt er nog wat te zeggen, want wij óók zijn mensen en willen rechten, waar of niet?

Daar zullen wij dadelijk op terugkomen.

In afwachting moeten echter enkele opmerkingen worden gemaakt.

Uit de mond van Sacharow zelf kunnen wij nu vernemen wat de 'dissidenten', hij, zijn vriend Plietsj e.a. willen.

Zij blijken een groep 'Vrienden van het Pentagon' te zijn die misbruik maken van de ontspanning om deze, en de Slot-akte van Helsinki uit te leggen op de manier van Schlesinger en Kissinger, of van nog reactionairder elementen in de Verenigde Staten. Zij voelen zich door dezen gesteund en menen 'vrij' de beest te kunnen uithangen.

In de Sowjet-Unie geven zij kleine blaadjes uit. Of dáár iemand hun

kolder ernstig neemt, is niet te geloven.

Doch, hier gaat het natuurlijk niet om. Hun produkten zijn voor de uitvoer bestemd en worden dan ook in het door hen zo verheerlijkte Westen in enorme oplagen gedrukt. Schlesinger en Kissinger hebben gezegd dat de ontspanning de 'stabilisatie' van het kapitalisme moet garanderen. Doch zij weten drommels goed dat die ontspanning van hen is *afgedwongen*, dat zij verder zal worden afgedwongen, en dat zij onomkeerbaar zal worden gemaakt, of zij dat goedvinden of niet.

Wij, alle vredelievende mensen, vinden dit namelijk een levensbelang.

Wat bewijst het echter als de imperialisten heden ten dage niets anders weten te bedenken dan het laten verkondigen van het kapitalistische evangelie op een manier, als deze 'dissidenten' doen, waarvoor bij ons zelfs een Schmelzer of Luns zich zouden generen?

Het bewijst hoe zwak het imperialisme staat!

Over de rechten van de egoïstische mens en van de werkende mens

Onze opgave als partij van de Nederlandse werkers is om strijd te voeren tegen het monopoliekapitalisme in ons eigen land en voor vrede en veiligheid in de wereld, waarbij de

Sowjet-Unie en de socialistische landen onze natuurlijke bondgenoten zijn.

Dat houdt ook internationale solidariteit in, wanneer hierdoor *deze doelstellingen* worden gediend.

Wij voeren internationale solidariteitsacties, bijvoorbeeld tegen het terreurregime in Indonesië, in Spanje, in Chili, voor de verdediging van de door fascistische regimes vervolgd strijders.

Niet alleen om daardoor druk op deze regimes te oefenen, doch terzelfder tijd omdat hierdoor de strijdgeest, en zoals met de solidariteit voor Vietnam gebleken is, ook de eenheid van de progressieve krachten in Nederland versterkt wordt, en daardoor onze positie tegenover onze vijanden in eigen land.

Wat Sacharow van ons wil, is precies het omgekeerde.

Dat blijkt uit de aanklacht die Sacharow naar het socialistische regime in de Sowjet-Unie slingert. De voornaamste inhoud daarvan is dat het socialisme, of, zoals hij het noemt 'totalitarisme', de werkers in diepe ellende heeft gestort. Natuurlijk; de feiten zijn niet te verbergen: hij geeft toe dat het 'materiële peil van de bevolking, zij het langzaam, stijgt' (blz. 37).

Geen kleinigheid als trend, in vergelijking met de daling, zij het snel, van *ons* 'materiële peil'. 9)

Maar laat ons het hele register eerst afwerken, om te beginnen met de 'economische en sociale aspecten'. Zegt Sacharow: 'Het lijkt geen twijfel dat wij (in de S.U.) niet de hoogste arbeidsproductiviteit in de wereld hebben.'

'Er (is) in de verste verte geen sprake van dat wij het hoogste levenspeil in de wereld hebben' (blz. 28).

'Op het moment staat de hele wereldpers bol van berichten over brandstof-crisis, over de stijgende werkloosheid in de kapitalistische landen. Ik wil hier niet de complexe en verscheidene oorzaken voor deze verschijnselen analyseren (zij zijn niet in de laatste plaats mede veroorzaakt door de desorganiserende factor van de economische en algemene politiek van de Sowjet-Unie), ik wil de verreikende psychologische en politieke gevolgen ervan niet kleineren. Maar ik wil toch graag zeggen: jullie sterven niet van de honger, jullie staan niet met de rug tegen de muur, want al wordt jullie levenspeil vijf keer zo laag, dan zijn jullie nog beter af dan de mensen in het rijkste socialistische land ter wereld. In het licht van de waarlijk schrikwekkende dreiging van een constant offensief van het totalitarisme, in het licht van de dreiging van een ecologische catastrofe, is het heel belangrijk dat de hele bevolking, werkgevers en werknemers, bereid is een deel van de bereikte welvaart prijs te geven. De westerse beschaving moet op economisch gebied over speelruimte beschikken. Dat is in de eerste plaats noodzakelijk voor de bescherming van de westerse beschaving zelf, voor de verdediging van morele en democratische waarden in de hele wereld' (blz. 29-30).

In deze versoberingspreek tot het Westen dwaalde de schrijver even af van de 'economische en sociale aspecten' van de Sowjet-Unie, maar hij komt erop terug:

'Zeer korte vakanties (veertien dagen voor de meeste mensen). Het tijdstip ervan wordt bepaald door de leiding van het bedrijf'.

'Een 41-urige werkweek: dus langer dan in de meeste westelijke landen'.

'Het ontbreken van enig reëel stakingsrecht' (blz. 30). Daarna gaat hij over tot de cultuur. In de Sowjet-Unie, zegt Sacharow, is het onderwijs van 'zeer lage kwaliteit' — 'Overvolle, bedompte en donkere lokalen. Bijna overal ontbreekt het georganiseerde vervoer voor kinderen die ver van school wonen, dat normaal is in de landen van het Westen' . . . 'De kosteloosheid van het onderwijs strekt zich niet, zoals in vele niet-socialistische landen, uit tot het verstrekken van eten, schooluniformen en leermiddelen aan de kinderen. Op papier bestaan er zeer ingewikkelde en uitgebreide onderwijsprogramma's die de uiterste krachten vergen van de leerling en vele uren huiswerk . . .' (blz. 32).

Zo te zien, zit hier wel stof in voor een televisie-uitzending over de Sowjet-Unie door de EO, met beelden van demonstrerende schoolkinderen die spandoeken dragen: 'Wij eisen socialisme zonder huiswerk!'

Ook de medische voorzieningen zijn van 'zeer lage kwaliteit voor het grootste deel van de bevolking' — 'Een bezoek aan een polikliniek kost een halve dag, en wat kan een dokter doen en begrijpen in die tien minuten dat hij met een patiënt bezig is?' (blz. 32)

'Een ander voorbeeld van schending van de principes van de medische ethiek is de verordening van het ministerie van volksgezondheid, volgens welke in de eerste plaats aandacht dient geschonken te worden aan het arbeidscontingent. Deze verordening is speciaal bestemd voor wijkartsen'. (blz. 33) — Die dictators zorgen bovenal voor de gezondheid van de arbeiders!

Schandel!

Er is 'voor de meeste mensen absolute onmogelijkheid om een reis naar het buitenland te maken, zelfs als toerist . . .

Ter vergelijking: van de 32 miljoen mensen die naar schatting in de Bondsrepubliek in augustus hun vier weken durende vakantie hebben, brengen 16 miljoen deze in het buitenland door. Dat wil de geslotenheid van de Sowjetmaatschappij zeggen'. (blz. 34-35). (Dat wil ook de geslotenheid van de Nederlandse stranden zeggen, waar bijna geen plaats meer voor Nederlanders is). En hier volgt dan het slot dat altijd pakt: 'Ik kan alleen maar God bidden dat de weg terug uit deze doodlopende straat in de geschiedenis niet gepaard zal gaan met catastrofes, die zo enorm zijn dat wij ze ons zelfs niet kunnen voorstellen' (blz. 38).

En dat was dan de troonrede van Sacharow, inclusief de Bede. Er staat nog veel meer in, vooral niet-gespecificeerde klachten over het lot van 'politieke' gevangenen, waar de 'media' in Nederland in dezelfde trant onafgebroken over berichten, zonder dat het voor een buitenstaander mogelijk is zich hierover een serieus oordeel te vormen.

* * *

Als test-case kunnen we dit echter wel over de 'politiek' van bijvoorbeeld een Ploetsj. Deze woont thans in Frankrijk en in Le Monde van 15-16 februari j.l. stond een verslag van een rede, die hij daar op een congres van de landelijke onderwijzersbond gehouden heeft. Over de positie van de onderwijzers

in de Sowjet-Unie zei Plietsj 'dat hun materiële situatie sinds tien jaar verbeterd is'. Echter, 'op alle andere gebieden is deze situatie slechter geworden'. 'De onderwijzers die hun godsdienstige plichten vervullen worden ontslagen . . .' 'Zij kunnen niet creatief zijn, daar zij geregeld directieven krijgen over de methoden van het onderwijs en de leerstof'. Zijn aanklacht houdt dus in dat in de Sowjet-Unie het onderwijs niet verzuild is, dat het streng neutraal wordt gehouden, dat het ministerie van onderwijs de inhoud ervan bepaalt, net als in elk ander land. Zijn bezwaar komt erop neer dat de leerlingen niet met een reactionaire ideologie geïndoctrineerd kunnen worden.

En dát zei hij voor een gehoor van Franse onderwijzers, die sinds een eeuw vechten voor de 'éducation laïque' (neutraal openbaar onderwijs)!

Misschien ontbreekt er wel een en ander aan het onderwijs in de Sowjet-Unie; dat is een zaak voor de Sowjet-burgers. Maar als de 'dissidentie' van een Plietsj in de wereld gespuid wordt met als doelstelling de her-invoering van kerkelijke invloed op het openbaar onderwijs, dan is dat toch wel tekenend voor de man.

Het grote thema van de anti-communistische campagne waarvoor deze 'dissidenten' gebruikt worden, is dat van de 'politieke' gevangenen. Sacharow klaagt steen en been dat daarvoor in 'het Westen' zo weinig belangstelling bestaat. Na een bezoek van de Britse Labour-premier Wilson aan Moskou hoorde hij 'over de (Engelse) radio het kalme commentaar van een journalist dat, naar zijn mening, Wilson zich niet in de zaak

van de mensenrechten in de USSR mocht mengen, aangezien zich daarvoor voornamelijk 'rechtse' elementen interesseren en hij daar niet solidair mee mocht zijn'. (blz. 44). Inmenging is dus rechts, zelfs volgens Engelse Labour-opvattingen!. Politieke gevangenen in de Sowjet-Unie, vertelt Sacharow, hebben 'in een overweldigend aantal . . . geen misdaden gepleegd in die betekenis van het woord die gehanteerd wordt in democratische landen' (blz. 41). Een 'aantal' dus wél!

Het is echter nog anders.

Wie zich doelen stelt als Sacharow doet en daarvoor ageert buiten de grenzen van zijn land, wordt juist in de westerse 'democratieën' tot minister van oorlog, of van sociale zaken, of van onderwijs, benoemd, en kan het tot secretaris van de NAVO brengen! Zo iemand wordt niet alleen niet vervolgd, *hij vervolgt anderen*, die voor ontwapening, vrede en vriendschap met de socialistische landen optreden! Hij smijt soldaten in de bak die niet op Pruisische wijze gedrild willen worden.

Wij doen nu nog een greep uit de slot-conclusies van Sacharow, in de meest essentiële zaken.

Hij eist:

'Volledige vrijheid voor de onderneming t.a.v. economisch, investerings-, personeels- en sociaal beleid' . . . (blz. 91).

'Gedeeltelijke de-nationalisatie van alle bedrijven, met uitzondering van de zware industrie' . . . (blz. 92).

'Een wet dat iedereen zelf mag bepalen waar hij wil wonen en werken in zijn land'.

'Wettelijke vastlegging van het recht op afscheiding van de unierepublie-

ken' . . . 'Meer-partijensysteem' . . . 'Beperking van het staatsmonopolie op de buitenlandse handel' (blz. 93). Dat is het wat Sacharow in de Sowjet-Unie nastreeft: terug naar de chaos, afschaffing van de planmatigheid, van de beslissende elementen van de socialistische maatschappij-structuur, 'vrijheid' om een CDU, als in West-Duitsland, een rechtse Boerenpartij als in Nederland, een fascistische partij als in Italië enz. enz. op te richten. Verder commentaar is overbodig. De lezers van De Waarheid hebben voldoende politiek inzicht om dit zelf te geven. Het is duidelijk dat ondersteuning van de activiteit van zulke 'dissidenten' een ondersteuning is van de ultra-reactionaire en pro-kapitalistische krachten *in ons eigen land* en de andere kapitalistische landen, met inbegrip van de fascistische. Ook het s t i l z w i j g e n over deze activiteit, het afstand doen van een grondige en gemotiveerde bestrijding van de propaganda ervoor, of het in stand houden van een dubbelzinnige twijfel betekent *objectief plichtverzaking* in de noodzakelijke strijd voor onze volksbelangen tegen het monopolie-kapitaal, zijn NAVO en bewapeningswedloop, ja zelfs voor de verdediging van het brood van onze werkers.

. . .

Wij zullen op deze plaats maar afzien van een theoretische beschouwing over wat mensenrechten zijn, wat vrijheid is, vooral vrijheid in de zin van Sacharow, democratie, en andere hoge waarden. Honderddrieëndertig jaar geleden heeft Karl Marx in zijn werk over 'Godsdienst, Staat en Joodse vraag-

stuk' dit zó helder, en tot op de dag van heden, door de praktijk zo omstotelijk bevestigde wijze gedaan, dat wij daar slechts naar hoeven te verwijzen.

De 'droits de l'homme' zei hij, die de bourgeoisie aanbidt, zijn de 'rechten van de egoïstische mens, van de mens die gescheiden is van de mensen en van de gemeenschap'. Dat is Sacharow ten voeten uit! Tot zijn Nederlandse verdedigers zeggen wij: Kijk eens heren critici van het socialisme, als *iemand* zijn mond moet houden over democratie en mensenrechten, dan zijn jullie het! In de hoog-ontwikkelde kapitalistische landen van West-Europa hebben de arbeiders inderdaad zekere rechten en vrijheden.

Die hebben zij echter niet cadeau gekregen, die hebben zij niet aan de bezitters-klasse of reactionairen van de richting van Sacharow te danken, doch alleen aan hun strijd, een eeuw lang. Oók aan de socialistische Oktober-revolutie in Rusland, al was het alleen maar, door de angst van onze kapitalisten voor de uitstraling ervan, en niet in het minst, aan de verplettering van de nazi-macht, hoofdzakelijk door die vermaledijde Sowjet-Unie.

Over parlementaire democratie gesproken, wie anders heeft het algemeen kiesrecht compleet met evenredige vertegenwoordiging, in 1918 *afgedwongen*, dan onze eigen arbeidersklasse en wat heeft de hardnekkige weerstand hiertegen van onze reactie gebroken? Was het niet de angst voor de Russische revolutie, waar Troelstra, al was het maar éven, gebruik van heeft gemaakt? Waardoor heeft onze arbeidersbeweging na de tweede

wereldoorlog de mogelijkheid gekregen zijn 'materiële peil' enigszins te verhogen, sociale voorzieningen te veroveren, hoe gebrekkig die dan ook nog zijn? (En die wij op het ogenblik, van voren af aan, weer verdedigen moeten tegen het Catshuis?).

Was dat niet het resultaat van onze eigen strijd, tegen de 'vrijheid' van de ondernemers, was dit niet het resultaat van ons nationale volksverzet tegen de nazi's en tegen de meeste van onze grote industriëlen, Unilever, Philips e.a. die met hen collaboreerden?

En bovenal, van de ontzaglijke offers die de Sowjet-Unie en haar strijdkrachten ook voor onze bevrijding van de nazi's hebben gebracht?

Dat hebben wij toch heus niet aan, bijvoorbeeld, de Krim-tartaren te danken, die Sacharow zo na aan het hart liggen en waarvan velen tijdens de bezetting van de Krim de nazi's gediend hebben en vaderlandslievende mede-burgers hebben helpen uitmoorden. Nazi-collaborateurs werden namelijk in de Sowjet-Unie streng gestraft en worden blijvend gewantrouwd. Doch juist voor dezen, en voor Wolga-Duitsers, Litauers, Esten, Letten en Oekraïners uit voormalige door de nazi's bezette gebieden, eist Sacharow het 'mensenrecht' op om te emigreren. (blz. 89).

Waarheen? Wie anders dan West-Duitsland heeft behoefte aan zulke oude kennissen? Het geval-Solsje-nitzin heeft toch voldoende bewezen hoezeer dit het geval is.

Als in Nederland de gewone man nog de mogelijkheid heeft, al is het dan nog zo beperkt, via het parlement, partijen en vakorganisaties, voor zijn belangen en rechten op te komen, dan is dit niet te

danken aan de rechtse sociaal-democraten in de PvdA.

Die hebben toch nog kort geleden deze mogelijkheid tot een aanfluiting willen maken door her-invoering van het negentiende-eeuwse districtenstelsel, door het persen van de kiezers in twee blokken enz. En wie stond aan de kop van de strijd hiertegen? Was het niet de 'anti-democratische' CPN?

Verzwijge nog, op het ogenblik, het gekomplotteer in de EEG van de Nederlandse met de Westduitse rechtse sociaal-democraten voor een nieuwe stormloop tegen de parlementaire democratie en de nationale zelfbeschikking, om ons land 'Auf kaltem Wege' weer bij Duitsland in te lijven?

Het is een dure plicht voor mensenrechten en persoonlijke vrijheid te vechten, maar dan voor de rechten van de *werkende mens!*

Toen Henk Hoekstra onlangs in een uitzending van de VARA, de zogenaamde rode haan, door Koning Klant op arrogante wijze over mensenrechten ondervraagd werd, zei hij terecht dat een van de voornaamste mensenrechten het *recht op arbeid* is en dat de massa-werkloosheid een der gruwelijkste schendingen daarvan is.

Om vrij te kunnen zijn moet je eerst kunnen vréten en wel naar behoefte! Je moet ook kunnen wérken, zonder angst elke minuut van de dag bij geheim besluit van een stel businessmen in de Verenigde Staten, of in de directie-kamers van Hoesch, en van hun knechtjes hier, als een oude schoen op straat gesmeten te worden. Ook Sacharow durft niet te beweren dat er in de socialistische landen massawerkloosheid is. Ook geen honger.

Er wordt thans veel gepraat over een mislukking van de graanoogst in de Sowjet-Unie.

Dit is Sacharows troefkaart en dit is zulk een aantrekkelijk verhaal dat, bijvoorbeeld in 'Vrij Nederland', een kremlinoloog als *De Buch* hem npraat in een gewichtig requisitoir tegen het socialisme in de Sowjet-Unie. Vroeger was Rusland een groot uitvoerland van graan, zegt hij Sacharow na.

Inderdaad. Onder het tsarisme voerde Rusland enorme hoeveelheden graan uit, doch in Rusland zélf stierven miljoenen boeren van de honger om die uitvoer mogelijk te maken.

Hoe goed was het toch 'vroeger'!

Vóór het tot het grootste industrieland van Europa werd, zwom Engeland in de levensmiddelen.

Toen het de top van industrialisatie had bereikt, kocht het boter, kaas en bacon van Nederland en haalde zijn graan uit zijn koloniën, terwijl de mensen dáár stierven als vliegen.

Dát was prima, want dat was, en is nog, kapitalisme en neo-kolonialisme. Doch laat ons de Sowjet-Unie zelf zijn graan-problemen maar laten oplossen!

Sacharow haalt in zijn boekje een bekende truc uit waarvan zich vóór hem al vele reactionairen hebben bediend. Hij rekent, om het lage levenspeil van de Sowjet-burger te bewijzen, de roebel om in dollars en vergelijkt dan met de Verenigde Staten.

Laat ons een andere vergelijking maken. Sinds lange jaren is de broodprijs in de Sowjet-Unie dezelfde gebleven, achttien kopeken voor een brood van ongeveer achthonderd gram, of een kilo, al volgens de ongeveer twintig soorten die daar

gebakken worden. En ongelimiteerd te koop!

Sacharow zegt dat het minimum-loon daar 60 roebel per maand is en het gemiddelde loon 110 roebel. Er bestaan hogere cijfers, maar ala! In elk geval is een roebel honderd kopeken.

Voor zijn minimum-loon kan dus een Sowjet-burger 333 broden van 18 kopeken per maand kopen, dat is ruim tien per dag zonder de schrikkeljaren. En voor zijn gemiddelde loon, laat ons zeggen à 20 kopeken 550 broden per maand. Mogelijk zal hij dan gebrek hebben aan closetpapier, maar dat is niet verwonderlijk als hij dit allemaal zou opeten.

Een mens leeft niet van brood alleen, akkoord, maar die onafgebroken verhoging van de broodprijs van Lubbers is óók geen leven!

Genoeg hiervan. Alles is beslist niet paradijselijk onder het socialistische regime zoals het in Oost-Europa bestaat, of beter, tot dusver bestaat. Maar wij menen dat het wijs, en zelfs evangelisch, beleid zou zijn niet de splinter in het oog van onze evennaaste te zien, doch ook de balk in eigen oog, in ons eigen land.

Kortgeleden was er een televisie-uitzending van VARA's ombudsman, Johan van Minnen (op 19 febr.) over de wijze waarop in Nederland met 'moeilijk opvoedbare kinderen' wordt omgesprongen.

Wat men onder 'moeilijk opvoedbare' kinderen verstaat, laten wij nu maar terzijde; bijna alle uitblinkende mensen waren in hun jeugd moelijk opvoedbaar, d.w.z. zij verzetten zich tegen dressuur.

In Nederland worden zulke kinderen in Rijksopvoedingsgestichten opgesloten, letterlijk als gevangenen behandeld. In die uitzending vertelde

een zestienjarig meisje dat zij, wegens een botsing met de directie door vier sterke ordebezoekers op haar bed werd gesmeten en vastgehouden, terwijl de 'psychiater' haar een 'spuitje' toediende. En dat eenzame opsluiting in een isoleercel een veel voorkomende straf is. Van Minnen onderhield hierover de staatssecretaris Zeevalking, doch die bleef onvermurwbaar en weigerde zelfs bezoek aan deze, praktisch ouderloze, kinderen door een groep vrijwilligers die hun eigen opvatting over mensenrechten hebben. Dit is maar één voorbeeld van wat er in eigen land te doen is voor wie zich druk wil maken over behandeling in psychiatrische klinieken. Dit betreft *gezonde* kinderen die met een beetje liefde zich tot karaktervolle mensen kunnen ontwikkelen, ook als zij misschien eens een zakje chips gepikt hebben!

* * *

Zoals in het begin reeds gezegd, wij staan niet in stomme bewondering voor, en prijzen tot navolging van toestanden in de socialistische landen. Om hierover een objectief oordeel te vormen kan ons een vergelijking helpen met de toestand en de mentaliteit die op het grondgebied waar wij nu wonen bestonden in de Republiek van de Verenigde Nederlanden, na het einde van de tachtigjarige oorlog en na de Nederlandse revolutie waaruit in 1581 de eerste burgerlijke maatschappij ter wereld geboren werd, vóór de Franse revolutie en vóór de oprichting van de Verenigde Staten. Onze Nederlandse geschiedschrijver, de Leidse hoogleraar P. J. Blok (10) karakteriseerde deze als volgt:

'Het geslacht dat na de vrede van Munster de Republiek der Verenigde Nederlanden bevolkte, was in vele opzichten van buitengewone aard. De zonen van drie geslachten die hun dagen in oorlogen hadden doorgebracht, in een oorlog die alle vermogens scherpte, die de grootste gevaren leerde doorstaan, die noodzaakte om met alle ten dienste staande middelen te woekeren tot redding van leven en vrijheid . . . hadden het leven leren beschouwen van den harden, den ruwen kant . . . Energie, wakkerheid . . . onbuigzaamheid, hardheid — ziedaar een der meest in het oog vallende karaktertrekken van ons volk in dezen, zijn roemrijkste tijd, die met achterdocht niet geheel onverenigbaar schijnt'. 'Die hoedanigheden hebben in den tijd van De Witt veelzins zegenrijke gevolgen gehad en onder leiding van een reeks buitengewone mannen, zoals in een natie na een zware strijd om het bestaan plegen op te treden, die natie verheven tot een buitengewone rang in de volkerenwereld . . .'. Zo dacht ook Karl Marx erover toen hij over die Verenigde Nederlanden schreef dat dit het meest ontwikkelde kapitalistische land in de 17de eeuw was. P. J. Blok gaf ook een karakteristiek van een der belangrijkste van die buitengewone mannen, nl. de Prins van Oranje Willem III. 'Willem III zelf is een dier mannen uit het grote tijdvak . . . Energiek, wakker, eerezuchtig, slim, vindingrijk, vasthoudend, ruw, onbuigzaam, hard, wantrouwend is hij alles geweest, bovendien zwijgend en teruggetrokken onder invloed der droevige levensomstandigheden

waarin hij de beslissende jaren zijner jeugd had doorgebracht'. 11) Het Rusland van vóór de Oktober-revolutie was in alle opzichten ten achter bij de Nederlanden in de zeventiende eeuw. Alleen bij de ontwikkeling van het wetenschappelijk socialisme in de arbeidersbeweging, van de ideeën van Marx en Engels, was het de gehele wereld vóór! In Rusland hebben 'maar' twee geslachten hun 'dagen in de oorlog doorgebracht' en wát voor oorlogen; de eerste wereldoorlog, de burgeroorlog 1917—1920, de tweede wereldoorlog en, niet te vergeten, de huidige koude oorlog. Wat onze geschiedschrijvers in de Nederlandse natie tijdens zijn grote revolutionaire epoche prijzen, verfoeien zij in de Russische natie en haar huidige, zich pas in ontplooiing bevindende, maatschappijstelsel. En hoe sprekend stemt de beschrijving van 'de buitengewone mannen' van de burgerlijke revolutie in de Nederlanden van weleer overeen met die van de buitengewone mannen, die leiding gaven aan de sociale revolutie en de opbouw van de socialistische maatschappij in de Sowjet-Unie! Echter, Willem III, met al zijn goede en minder goede eigenschappen, was een held; Stalin, daarentegen, was een schurk, ofschoon zijn figuur en zijn rol in de geschiedenis nog verre van opgeklaard zijn en hij zonder twijfel veel hoger stond dan de Oranje-prins en zijn ideoloog Jan de Witt. De Nederlandse revolutionairen van de zeventiende eeuw waren heldhaftig en baanbrekend, en dat kan ons ook heden nog inspireren. Schaduwkanten waren er echter óók, doch die worden uit objectieve oorzaken verklaard en gebillijkt.

De Russische Oktober-revolutie en zijn schepping — de Sowjet-maatschappij — die veel ingrijpender uitwerking op de ontwikkeling van de mensheid hebben, in de gehele wereld dan onze Nederlandse revolutie, worden als de hel op aarde afgeschilderd. En zijn 'buitengewone' mannen, *en* vrouwen, als baarljke duivels! Zou dat misschien komen omdat de Verenigde Nederlanden van toen voor een deel hun welvaart putten uit zwarte slavenhandel? Doch de Sowjet-Unie met eigen krachten wordt opgebouwd? Misschien. Maar zeker is het dat de beoordeling van beiden ervan afhangt tot welke klasse je behoort, aan welke kant van de barricade je staat.

1) In het weekblad Vrij Nederland van 7 februari jl. werd een artikel van ondergetekende in De Waarheid van 29 januari besproken. Desgevraagd verklaarde naar aanleiding hiervan de internationale secretaris van de PvdA, H. van den Bergh, aan dit blad dat volgens hem 'het tijdperk van de Grosse Koalition (in West-Duitsland) absoluut voorbij is.' Wij zullen afwachten! Absoluut is in elk geval de Koalition van de SPD met de liberalen al een ding van het verleden. De CDU/CSU heeft de meerderheid in de senaat (Bundesrat) en kan alle wetten blokkeren. Zij doet dit ook, o.a. de slot-akte van Helsinki, het verdrag met Polen, de abortus-wet o.a. H. Schmidts regering is nu al 'zwevend'. Bovendien: de verkiezings-procedure, die zoals gezegd, door de huidige EEG-instanties is goedgekeurd, geeft gelegenheid tot het 'nationaal cumuleren' van de zetels in het geplande Europese parlement. Dus ook van alle, of een groot deel, van de Duitse zetels. Nog afgezien van de mogelijk-

heid tot het **E u r o p e e s** cumuleren met Nederlandse, Luxemburgse, Belgische e.a. zetels.

De grootst mogelijke Koalitionen zijn aldus mogelijk.

2) Zie bovengenoemd artikel in De Waarheid van 29 januari jl.

3) Voor deze woordspelingen bieden wij de vrouwen die uit armoede gedwongen zijn zich te prostitueren onze verontschuldiging aan. P. de Gr.

4) Lenin: Verzamelde werken. Staatsuitgeverij voor politieke lectuur. Moskou 1948. 4de druk. Deel 21, blz. 54/55.

5) Dito.

6) Als boven. Deel 27, blz. 122/123.

7) Uit een artikel van minister Gromyko in de 'Kommunist' van september 1975.

8) Zie hiervoor het IPSO-rapport over neokolonialisme.

9) De moeilijk begrijpelijke termen zijn waarschijnlijk aan de miserabele vertaling in gebrekkig Nederlands te wijten, die door prof. dr. in de Slavische talen K. van het Reve aan het Nederlandse publiek gepresenteerd wordt.

10) P. J. Blok. Geschiedenis van het Nederlandse volk. Acht delen, gedurende twintig jaar verschenen bij J. B. Wolters, Groningen 1892 tot A. W. Sijthof, Leiden 1908.

11) Idem. Deel V — Boek VIII — blz. 297-298.

wordt nu lid

van de

lees de

CPN

WAARHEID

Wenst u De Waarheid te ontvangen of lid te worden van de CPN?
Vult u dan deze bon in: Ondergetekende wenst:

lid te worden van de CPN

De Waarheid te ontvangen

dagelijks à f 2,35 per week, f 10,20 per maand of f 30,50 per kwartaal

Studenten per kwartaal f 18,—

op vrijdag en zaterdag à 80 cent per week

gratis veertien dagen op proef

Hokje dat gewenst wordt invullen.

Naam

Adres

Plaats

of stuurt u ons een briefje met deze gegevens.

Kan in enveloppe zonder postzegel verstuurd worden door op adreszijde te vermelden: Machtiging 2518, Keizersgracht 324, Amsterdam.